

Poiste tootmis- mängud metalliga

Teist aastat koondab ühel päeval nädalas kõik keskkooliõpilased enda valdusse Tartu õppe-tootmiskombinaat. ÕTK-de põhimäärus pärineb 1984. aasta 30. augustist. Tartu ÕTK-st on vanemad Kohtla-Järve, Viljandi ja Tallinna Kalinini rajooni omad. Kuni läinud aasta augustini oli meie asutus nõ. portfelli, siis jõuti Hariduse tavalise remonditud endise perekonnaseisumeti ruumid ning direktor Tanel Linnus ja õppealajuhataja Aavo Alla said jalad oma laua alla.

Põhimääruse järgi peavad kombinaadi kaudu töölistakse omandama kõik keskkooliõpetajad. Töö põhinäitajaks ongi lõpetanute tööle asumine õpitud alal piirkonna tootmisettevõtetes. Veel nõuab määrus, et kombinaat tegeleks 7.—11. klassi õpilastega. Praegu käivad ÕTK alla siiski ainult 2500 keskkooliõpilast. Konks ongi selles, et ÕTK koosseisud ja rahad piiritleb õpilaste hulk 2000. Järelikult peaks Tartusse moodustama kaks ÕTK-d. Seni aga, kuni oma maja pole, katsutakse keskkooliõpilastega hakka saada.

Määrus seob kooli ja ettevõtte sundabiellu. See tähendab, et ÕTK ühendaks justkui keskkooli ja tema baasettevõtte mingiks ühe kutse kooliks, kusjuures kaob ära vaba valiku võimalus, mis kutsekooli astujail on. Õppealajuhataja Aavo Alla sõnul lüüakse igale esimese klassi juntsule tempel otsaette: «Ahaa, sina käid selles koolis, mille baasettevõttes tehakse seda ja toda. Sina saad niisuguse elukutse.» Tartu ÕTK-s on mõistetud, et vägisi armsaks ei saa. Määrus lubab erandkorras ühele koolile kinnitada mitut baasettevõtet ja vastupidi. Meil ongi seda teed mindud. Keskkooli jõudnuil võimaldatakse valida südamelähedasim linna ettevõtete erialadest. Praegu on neid viisteist. Paratamatult pole kõik võrdselt paeluvad. Tekib huvitav fenomen: suur osa poisse tahab saada autojuhipabereid, konkureerima küünivad aga ainult nelja- ja viiemehed. Ongi hoob poiste õpiedukust reguleerida.

Tartu ettevõtted pakuvad poistele kõige rohkem metallitöötlemiserialasid. Siin on konkurentsiga natuke teised lood. Just metallerialadel tulevad kõige selgemalt välja üleliidulise määruse sätete ja kohalike olude tõmbe- ja tõukepunktid. 4. keskkooli seob ammune sõprus üle tee asuva aparaaditehasega. 6. keskkoolil on aastaid šefiks olnud kontrollaparaaditehas. Huvi on kahepoolne. Koolides tehakse poistele maast-madalast selgeks: praktikale ja hiljem tööle tuleb minna vaid oma tehasesse. Tehased vastutasuks ei ole kitsid toetama. Pealegi töötavad tehastes koolipoiste isad-emad, õed-vennad ning arusaamatusi pole. Senine õppepraktika kord võeti raudselt kaasa ka ÕTK-sse ning poisid on tsehides taas töölistega kõrvuti trei- ja freespingi taga ja annavad toodangut. Siin ristuvad kooli-tehase ja teiselt poolt ÕTK huvi- piigid. Mõlemat aparaate tootvat tehast huvitavad eelkõige poiste treitud lisatoodangunublad. Määruses ette nähtud teoreetilist õpetust antakse vaid moe pärast ja õpetuseks kohandamata ruumes. ÕTK meestele ei meeldi ka poiste hajutamine tsehhepidi laiali, kuigi igaühele seatakse kogenuid tööline kõrvale vastutama. Ohutuse ja teooria, praktika järjekindla omandamise huve peab teenima omaette tsehh või jaoskond. Hoob, mis poisse brigaadides distsiplineerib, on määrusega tehasele antud õigus tehtud töö eest täit tasu maksta. Ka sellest on koolid huvitatud, sest 40% teenitust annavad poisid vabatahtlikult koolile. 4. keskkool ostis mulu poiste teenitud rahaga koo-

lile suuski ja arvuteid. Vaheajal käis üks klass Moskvast. Nii ongi kooli ja tehase huvid põimunud. Tähtis on ka tehastes töötavate sugulaste mõju. Aparaaditehases poisse juhendava Ljudmila Lütteri jutust selgub, et kui panna poisid emade juurde tööle, teevad nad kõige raskemat ja mustemat tööd. Just emad on kõige kangemad tulevase töölisti karastama. Mõlemas tehases sõltub teooriaõpetus plaanitaitmise pingsusest. Tavalisel tööpäeval saavad poisid hommi- kul tunnikese teooriat, siis läheb igaüks endale kinnitatud tööpingi taha. Plaanitaitmise pingestudes peavad poisid aga töölistega võrdselt toodangut andma, sest nende osaga on arvestatud. Teine võimalus, et kuus ühel tootmispäeval õpitakse teooriat ja kolmel ülejäänul antakse toodangut. Tanel Linnus ja Aavo Alla pole siiski jätnud jonni, et õppe- tootmiskombinaadi esimest sõnaosist kõige tähtsamaks muuta. Kontrollaparaaditehas ongi asunud ühe tsehi kõrval asuvast meistriruumist poiste omaette jaoskonda kujundama. Õpetaja Aleksandr Skljär leiab, et õppeklassina kasutataval lugemistoal pole viga midagi. Pealegi on tehase teises hoones, kus tüdrukud käivad, eeskujulikud õpperuumid. Aavo Alla aga meenutab, et enne kui tehas poistele midagi tegema hakkas, tuli teda veenda katsere- monditehase õppe-tootmis- tsehi näitel. Seal pidid teiste tehaste mehed tõdema, et hea tahte korral saab teha küll.

Katseremonditehase diisel- mootorite remondi õpetaja Evald Morozov ütles, et tegelikult pole praegune õppe- tootmistsehh loodud sugugi ÕTK meeleheaks. Sundis hoo- pis tehase vajadus keskkooli lõpetanud kolmemeestele väljaõpet teha. Kusjuures mõte saadi samade probleemidega maadelnud Güstrow' remon- ditehasest. Selle Saksa DV te- hasega ollakse aastaid sõprus- sidemeis, kuid isegi sõprade kogemuse rakendamine võttis tubli neli-viis aastat. Nüüd on nii ÕTK poiste kui oma töö- liste väljaõppeks omaette tseh- hihoone. All on töökohad kõi- gi vajalike seadmetega, üleval õppeklass, kuhu lähedasti mahuvad koolipingid ja lukk- sepatöölauad. Õpitavat saab siinsamas näitlikustada. Kat- sereremonditehas asus väljaõp- pebaasi valmides samuti kooli- dega püsisidemeid looma. Praegu käivad siin 14. keskkooli üheteistkümnenda klassi poisid. Põhimõtet korrigeeriti, kui ÕTK pakkus välja vaba valiku. Praegu käivad siin ühes õpirühmas nelja kooli üheksan- da klassi poisid, keda sunnib takka tööpoolest oma soov mootorist ettekujutust saada. Teooria on praktikaga põimu- nud, kõik tööetapid võetakse järjepanu läbi. Üheteistkümnenda klassi poisid peavad valdama mootori montaaži, katsetamist ja defektide kõr- valdamist. Lisaks mootorire- montijaile õpivad katseremon- ditehases treialid.

Kolmeaastane kutseoman- damine uudses õppe- tootmissüsteemis peaks üldju- hul lõppema kutseala alg- kvalifikatsioonijärgu ja seda tõendava dokumendi omanda- misega ettevõtte kvalifikat- sioonikomisjoni ees. Aparaadi- tehases on seda seni harva tehtud, kuigi üksikud poisid on üle-eestilistelt võistlustelt häid tulemusi toonud. Ilmselt mõistab tehas ka vastutust, mida dokumendi väljastamine kaasa toob. Teooriapuudujääke aga ühe tööloigu põhjaliku tundmisega ei korva. Kontroll- aparaaditehas on seni olnud julgem. Katseremonditeha- ses tuleb esimene atestatsioon kahe aasta pärast. Poiste töö- leasumine omandatud kutse- alal on ÕTK tõhususe põhi- näitaja.

IVAR JÕESAAR